

Мокта е во
НАРОДОТ

МОКТА Е ВО НАРОДОТ

ЈУЛИ 2003

ЕКО-ТУРИЗАМ

Фото: Филип Анговски

Елеонора Петрова-Митевска,
пратеничка за трговијата
со бело робје

Трговијата со малолетни
девојчиња во Македонија е
алармантна

Странските антрополози за Децата-
бегалци од Егејска Македонија
**Како да се стави крај
на дискриминацијата**

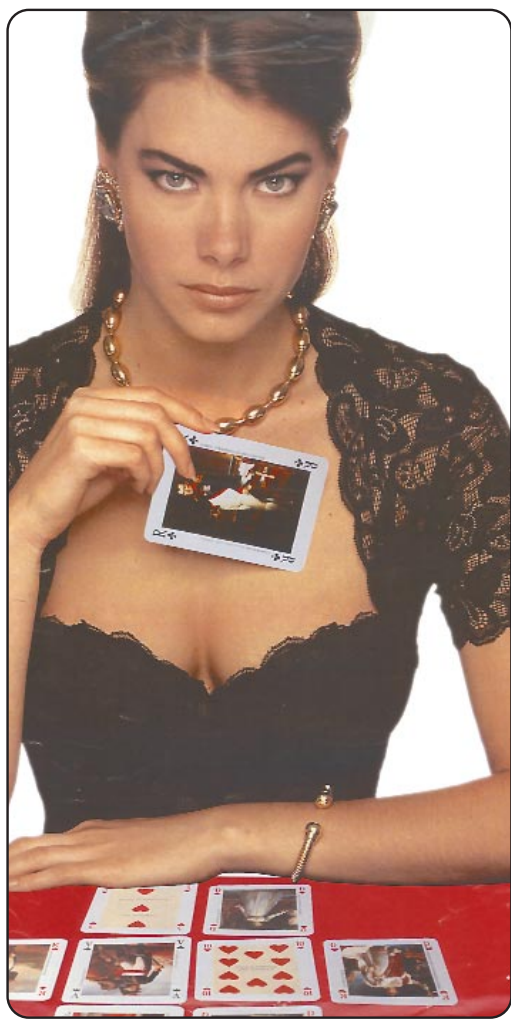
Нешто неофицијално

Метеори фрлат мамо, по
нашето небо...

Како средношколците учат
за толеранцијата и разликите во земјава
**„Зелениот Град“ е најмала
општина со најголема душа**

Активност

на здружението „Рубљов“
**Во Струга секој си живее во
свои замислени енклави**

Кога сме кај одлуките на нашите политичари, вистинска штета е што старата добра институција дворски гатач, веќе на функционира

селяштвото, а богами и на "поштената интелигенција" (хи, хи, од денешна перспектива, уште еден оксиморон, пет поени за натпреварувачот А). Како можат да кажат такво нешто. Големо чудо, тогаш имале работни места, можност да земат кредит - да рече во 1977 - и да ја искористат инфлацијата од доцните 80-ти, па да купат нешто за цабе. Ситници и дребули, главно стан или автомобил.

Како можеа, кутрите, да смеат да помислат дека подобро им било во мракот на едноумието, кога денес имаат право да гласаат за секоја бараба што ќе основа политичка партија. (Да се разбереме, немам јас ништо против политичките партии или нивните лидери, пу пу пу, ама имам против барабите.) Освен тоа, ги имаат ветувањата на истите тие бараби дека, ако не утре тогаш до крајот на неделата, ќе биде добро, побогато, и тоа на квадрат.

Додека луѓето кои владеат со нас, а сами сме си криви што се такви какви се, не сконтаат дека најголемиот број луѓе по прво би сакале постојано вработување отколку можност да гласаат за Бане или за Бубе, ни реформите нема да им успеат. Така и овие неразбраните од ЕСМ. Еве на пример, оној клипанот што завршил ЕТФ со десетка просек? Неговата неволја е лош тајминг и ништо друго. Да се родел некоја година порано или подоцна, може ќе се вработеше за вакот на СДСМ. Ама тогаш, најверојатно ќе го отпуштаа оние од ВМРО, па пак, ќе мораше да се канта со полицијата. Значи, совет до Муратовски, место да си купувал парфеми и кравати, требало да тренираш некое карате. Тоа, чинам, ќе станува се поважно за синдикалистите...

Одамна не сме кажале нешто за Ирак. Линчот на таа, за волја на објективноста, не баш толку за дика и понос држава од страна на Буш и Блер официјално заврши, а неофицијално еве се уште трае. Меѓутоа, погодувате дека не би многу за криминалците (па мора да се такви оти се борат против стабилизацијата на целиот регион пред неговото вклучување во евроатлантските структури, ама тоа е друга приказна) што наоколу глумат, или се, герилци, борци

Нешто неофицијално

Метеори фрлат мамо, по нашето небо...

против окупацијата, исламски терористи, анархолиберали, во зависност од тоа кој во моментот говори за нив.

Друга е приказната. Се појасно е, елем, дека да се оправдаат пред домашната и светската јавност, и Буш и Блер, со нивни амин или не, малку подлажно ле за "опасноста" што Ирак со се Садама ја претставува за целиот мирољубив свет. Нешто слабо им оди со пост-фестум докажувањето на обвиненијата, па двајцата се соочуваат со се погласните јавни гласила и политичката опозиција (Блер додуша и од своите лабуристи), кои бараат да си признаат и да си дадат оставки.

Само што е поверојатно дека ќе си заминат оној Тенет од ЦИА и Кемпбел од не-знам-која-британска-канцеларија. Ете, наместо да се консултираат со своите амбасадори по светот, кои веднаш ќе им каже дека политичарите не мора да одат по јавното мислење, туку да преземаат одлуки по сила на својата функција, само ако се корисни за нацијата, тие, што би рекле колегите од ББЦ, "ги направиле извештаите посекои." Ете, бе суртуци (ова се однесува на нашите храбри политичари), така се прави тоа демократски и транспарентно. Ако веќе учите од некого, учете од мајсторите.

Кога сме кај одлуките на нашите политичари, вистинска штета е што старата добра институција дворски гатач, последен пат воспоставена од Бубе Георгиевски, веќе на функционира. Живо ме интересира што има да каже, на пример „Саше Икс“ за фактот што, само неколку дена откако дознавме дека Европскиот Парламент ги потсетил колегите од Собранието дека државите кои аспирираат кон ЕУ треба да ја следат заедничката надворешна политика, метеорски дожд удри по Македонија. Знаејќи го Саше наш, Бучко немаше да излезе од Св. Петка со де-

цени за да се искупи за „грешенијата“ и да постигне „сплотеност.“

Блажени се медиумите во Македонија, оти ги имаат Тачи и Џафери. Ако не се тие двајцата, ќе нема што да се пишува во жешкото лето (камо среќа да е така, ама ајде). Последново со кое успеа да не зарадуваат е најавата дека ако Охридските свети списи не се имплементираат до февруари, ќе распишеле референдум преку кој ќе се повикаат на правото на Албанците на самоопределување. И, сега што? Се живо скокна во одбрана на Уставот, кој го гарантира унитарниот карактер на државата.

Странците, нормално, тоа го осудија како ретроградно, а Фрчко наново ги прогласи за лузери, што би требало да им импонира, оти за кој мајчин син тој рекол дека е лузер, тој далеку дотуркал. Што се однесува до Уставот, за него веќе знаеме дека не е "свето писмо". Кој не верува, нека го праша Ахмети. Што се однесува до правото на самоопределување, може да биде ама не мора да значи. На оној Занана од Источен Тимор му успеа, за другите, сè е можно, само ако е Лав во Девица, а сонцето во трета кука. Впрочем, не гледам што толку се возбудуваме. Ако сакаат, нека организират референдум. Нели и така и така огромното мнозинство нејзини жители ја сакаат нејзината целовитост. Освен, се разбира онаа мала група криминалци што никако меверето да ги поапси. Јас би препорачал, среќа што никој ништо не ме прашува, уште сега да почнат "оние што треба и таму кај што треба" да размислуваат што ако на поголем број граѓани со право на глас идејата им фати око.

За Мајка Тереза ич не зборувам. Работата е толку дегутантна, што се повеќе ја сфаќам жената што пошла во Калкута дури, само од нас да се откачи. Катили сме сите бе, па тоа ти е.

ДЕЈАН ГЕОРГИЕВСКИ

Бандо, ситуацијата е сериозна, турбосензационално-суперкалифралистикна. Како поинаку да се нарече фактот што непросветените народни маси, скоро целото "радиштво и селяштво", што би рекол другарот знаеат веќе кој, со 85 проценти мислат дека подобро живееле во поранешна Југославија.

Море не е турбосензационално, туку хиперскандалозно. Како не им е срам? Мислам, на радиштвото,

ПРЕНЕСЕНО Странските антрополози за Децата-бегалци од Егејска Македонија

Како да се стави крај на дискриминацијата

КИТ БРАУН

Речиси половина век, децата бегалци се одвоени од своите села. Тие сега имаат педесет-шесет години. Некои живеат многу блиску до своите родни места, други се половина свет оддалечени и живеат во заедници чија изградба самите ја потпомогнаа. За мнозинството, секое нивно враќање е отежнато од бирократски причини, а за некои тоа е и невозможно. Оние кои тргнале на пат доживеале голема емоционална траума согледувајќи колку е голема дистанцата меѓу физичките остатоци од нивните домови и она што се уште го имаат како свое сеќавање за домот. Грција е денес членка на Европската Унија и иако, не е многу богата, селаните, сепак, имаат солиден живот и безбедност, што беше речиси незамислива работа во раните четириесетти години на минатиот век. Оние деца бегалци кои сега се идентификуваат како Македонци беа исклучени од овие просперитетни процеси; и нивниот имот или им беше доделен на други луѓе, вклучувајќи и роднини или пак, е оставен на забот на времето. Иако кусите посети можат да бидат катарзични, тие исто така, можат да ја зголемат лутината заради загубата, дури и покрај добиената отштета.

Во овој контекст, временските димензии на активизмот на децата бегалци се многу значајни. Пред сè, првата генерација на преживеани се наоѓа на возраст кога се почесто размислува за смртта и она што ќе им го остави на своите наследници. Некои активисти со горчина констатираат дека времето е на страната на оние земји чија иднина е сè уште под закана или е несигурна. Шансите за постојан егзил се сега поголеми отколку во времето кога тие се обидуваа да обезбедат некаква иднина за себе и за своите семејства, и се надеваа на повторно враќање или на компензација. Распаѓањето на источноевропските земји, вклучувајќи ја и Југославија е втора по зна-

Кит Браун, антрополог од Универзитетот во Чикаго, во април годинава, во издание на The Henry M. Jackson School of International Studies, The University of Washington, го објави есејот: Македонските деца-дедовци Транснационална политика на меморија, егзил и враќање, 1848-1998. Оваа студија е посветена на Децата-бегалци од Егејска Македонија и се темели на истражувањето спроведено во рамките на комјаративниот проект: „Политика и искуството на бегалска меморија и искуството во Југоисточна Европа“, лоциран во Централниот архив за македонско истражување и документирање, во Солун, Грција

чење димензија за јакнењето на активизмот на децата бегалци. Иако, Македонија го избегна насилството во првите десет години од своето осамостојување, економската благосостојба на граѓаните беше ослабната заради војните во Хрватска, Босна и Косово, кои резултираа со санкции врз Србија, најзначајниот стопански партнер на Македонија. Во почетокот на 2001 година, тензиите меѓу Албанците и Македонците, ги потсетиле граѓаните и набљудувачите на тоа колку е несигурна иднината на земјата...

Оттаму, симболичните и материјалните чувства на загуба работат за децата бегалци, а тоа посебно е видно кај оние што ја вложиле сопствената енергија и тешко стекнатите ресурси во Република Македонија. Иако тие што денес живеат во Канада или Австралија можеби не го искусуваат истото чувство на релативна економска депривација, тие наполно учествуваат во паралелниот спор за човекови права, кој во овој случај е само дополнителна димен-

зија на бегалската солидарност.

Повторно, членството на Грција во ЕУ посебно ги раздрзнува македонските активисти, кои ја обвинуваат меѓународната заедница за лицемерие поради тоа што ги затвара очите пред грчкиот третман на малцинствата, а од друга страна им наметнува секакви услови на другите Балкански држави, дури пред нивното членување во ЕУ воопшто да се појави како тема на расправа.

Есејов е пишуван со намера да придонесе за подобро разбирање на процесите преку кои децата бегалци од 1948 година станаа децата бегалци какви што ги познаваме во 1998 година. Докажете што ги нуди, ако се прочитаат во духот на деконструктивизмот, ги оспоруваат двата здраворазумски модела, кои некои луѓе ги користат за поврзување на минатото и сегашноста. Прво, тие ја демонстрираат неадекватноста на претпоставката дека зад денешниот активизам на децата бегалци се кријат махинациите на југословенската или македонската држава, во нивните социјалистички или пост-социјалистички појавни форми. Од 1950-тите години наваму, политичките лидери на Република Македонија вложуваа активни напори да го исклучат "егејското прашање" од националната агенда. Она малку државна подршка или охрабрување што бегалската заедница го доби некогаш не беше конзистентна или сигурна, а беше замрзната секогаш кога тоа го барае македонската држава, во нивните социјалистички или пост-социјалистички појавни форми. Она малку државна подршка или охрабрување што бегалската заедница го доби некогаш не беше конзистентна или сигурна, а беше замрзната секогаш кога тоа го барае македонската држава, во нивните социјалистички или пост-социјалистички појавни форми. Она малку државна подршка или охрабрување што бегалската заедница го доби некогаш не беше конзистентна или сигурна, а беше замрзната секогаш кога тоа го барае македонската држава, во нивните социјалистички или пост-социјалистички појавни форми.

Може да изгледа иронично, но дури и постсоцијалистичката партија која изгледа најекстремна додека беше во опозиција, потполно се преобрази во прагматич-

Од Собирот на деца бегалци во Трново

на и центристичко-десна партија за да ги добие изборите во 1998 година и потоа да воспостави блиски трговски односи со Грција.

Истражувањата од 1948 наваму, исто така, ги отфрлаат сите илузии дека постои каков било директен континуитет, био-лошки или поинаков, помеѓу егзилот од 1948 и средбата од 1998 година. Како поединци, денешните активисти ја напуштиле Грција за време на Граѓанската војна, но тие денес се дел од една заедница, која е формирана на сосема поинаква линија. Од 28.000 деца кои беа одвоени од своите домови и семејства, повеќе од една четвртина се идентификуваат како Грци и не играат никаква улога во активностите од понов датум. Уште една четвртина се обединија со еден или обата родители во рок од три години по заминувањето во Источна Европа. Многу од нив се донекаде вклучени во активистичкото движење. Сепак, една критична маса деца бегалци, од кои најголемиот број се од оние чии искуства на искоренетост се најдолготрајни, води кампања за давање видливост на нивната кауза. Иако засновале домови и семејства во Европа, Австралија и Северна Америка, тие не го заборавиле заедничкото искуство на постојана дислокација, и се обединети во решеноста да стават крај на дискриминацијата која против еден број од нив ја спроведува Грција.

Заедницата на децата бегалци која се разви во последните десет години на три континенти не е исклучок. Она што јасно се појавува е моќта на перцепираната неправда да генерира солидарност, како и трајното значење на "домот" за поединците и групите. Иако нејзините члено-

ви потекнуваат од еден настан од пред педесет години, тие не се на просто група на огорчени луѓе опседнати од минатото. Меѓу нив има елоквентни и страсни поддржувачи на принципите кои се во опасност на крајот на дваесеттиот век. Нивните барања за "право на враќање" веројатно се ослабени од нивната неподготвеност да се откажат од различните барања што ги поставуваат, и јасно е дека нивната цврста посветеност на Македонскиот национален идентитет ја вклучува нивната акција во еден цел комплет од сложени проблеми. Сепак, здраворазумската срж на нивните поплаки против Грција - дека барањето поединците треба да уживаат во слободата на движењето и културните идентитети не треба да биде основа за дискриминација - тешко можат да се побијат.

Нивниот случај, значи, отвора прашања кои се од сè поголемо значење во светов во кој присилните преселби се појава која е раширена, па сепак, сфатена како предно појава. Како што кажавме претходно, првата генерација на деца бегалци сега се приближува кон пензија или се веќе пензионирани. Постојат шпекулации дека јасната можност за нивно неизбежно изумирање ја храни решителноста на грчката влада да не даде ништо, совршено убедена дека и самиот проблем ќе исчезне со нивната смрт. Без оглед дали таквиот цинизам е оправдан или не, останува фактот дека една држава членка на демократската, напредна и безбедна ЕУ останува неподготвена да одговори на поплаките на една група луѓе родени на нејзина територија и протерани поради причини врз кои немале влијание.

Интервју:

МАРИЈА КУКА

Елеонора Петрова-Митевска, пратеничка за трговијата со бело робје Трговијата со малолетни девојчиња во Македонија е алармантна

Познато е дека трговијата со жени и деца и присилната проституција се проблеми кои стануваат од ден на ден се поголеми?

Во парламентарното Собрание на Советот на Европа на третата пленарна сесија, што се одржа од 23 до 27 јуни, една од точките на дневниот ред беше и трговијата со жени и деца и присилната проституција. На таа сесија имав свое излагање, токму за состојбите во Република Македонија. Тоа е сериозен проблем и јас и моите колешки парламентарки се занимаваме со ова прашање веќе подолго време. Ние на први март оваа година формираме Женски парламентарен клуб и една од првите задачи со кои почнавме да се занимаваме беше трговијата со луѓе, за која појдовни елементи најдовме во Конвенцијата на Обединетите нации со акцент на протоколот од Палермо, против трговијата со жени и деца и присилната проституција. Сето ова е во рамките на Конвенцијата за спротивставување на транснационалниот криминал, каде што протоколот од Палермо е составен дел. Ние организираме неколку семинари за запознавање со проблемот наречен присилна проституција и трговија со жени и деца, се со цел да се види значајот на ратификацијата на Конвенцијата на Обединетите нации, и на договорот од Палермо. Дојдовме до констатација дека на овој проблем во Македонија многу се работи, но не доволно транспарентно. Работат голем број институции како владини, така и невладини, домашни и меѓународни.

Проблемот се разгорува, дали тоа значи дека нешто сепак не оди како што треба во работата на невладиниот и владиниот сектор во борба со најсериозниот криминал, трговијата со луѓе...?

Тоа е сериозен проблем. Не е само македонски, и не е само регионален. Во рамките на Европа, што се однесува до трговијата со луѓе, досега бевме третираны како транзитна земја, или пак, земја на дестинација. Не бевме третираны како земја на потекло. Но, морам да нагласам дека ние сè повеќе стануваме и земја на потекло. И од самите медиуми може да се дојде до многу податоци кои кажуваат дека малолетни девојчиња се продавани за сума од педесет евра во западниот дел на земјата. Тоа е сериозен проблем и ја покажува целата алармантност на ситуацијата. Трговија со малолетни женски лица од источниот во западниот дел е еден од најсериозните проблеми со кои во моментот се соочуваме.

Што правиме ние во Македонија, а што прави меѓународната заедница?

Прво што се однесува до правните аспекти, Македонија е потписничка на Конвенцијата на Обединетите нации, со акцент на протоколот од Палермо кој се однесува на трговијата со жени и деца и на присилна проституција и истите се во процедура на ратификација во Министерството за правда. Конвенцијата со протоколите ја имаат ратификувано 37 земји во светот. За да стане Конвенцијата правосилна, треба да ја ратификуваат 40 земји во светот, така што колку побрзо ја ратификуваме Конвенцијата со протоколите толку подобро за нас, бидејќи повеќето од нашите соседи веќе го сторија тоа. Откако ќе ја потпишеме треба да поминат 90 дена за да стапи во сила, така што полесно ќе се справуваме со оваа врста на криминал, на локално и на регионално ниво.

Откако Дилавер Бојку доби само шест месеци затвор за трговија со жени, неговото бегство, фаќање, и пов-

торното судење многумина го сметаат за еден од најголемите гафови на нашето правосудство. Дали и овој случај укажува на тоа дека нашите закони и не се најефикасни за справување со трговија со луѓе?

Морам да кажам дека жените парламентарки организирани во Женскиот парламентарен клуб, согледувајќи го значењето на овој проблем, веќе организираа два семинара токму на тема трговија со жени и присилна проституција. Законската регулатива беше една од темите на тие семинари. Се разгледуваше постојната законска регулатива и можноста како да се овладаат овие проблеми. Контактiramе и со меѓународната заедница, тука пред сè ги имам предвид, ИОМ- Интернационалната организација за миграции и ОБСЕ кои работат на овој проблем. Што се однесува до нашата законска регулатива реков дека со ратификацијата на конвенциите ќе може многу да се придонесе во прекинувањето на каналите на трговијата и многу да им се помогне на жените кои се влезени во темниот простор наречен присилна проституција. Со ратификацијата ќе се промени и казнената политика спрема извршителите на делата. Со тоа ние ќе можеме да делуваме во правец не само на сузбивање на трговијата со жени, туку и превентивно. Се надевам дека со тоа ќе се подобри квалитетот на работата на владиниот и невладиниот сектор во оваа сфера. Освен тоа, се работи и на промена на измена и дополнување на Кривичниот законик токму заради оваа сфера бидејќи казните кои се предвидени за оваа врста криминал се страшно мали. Казните треба да бидат и ќе бидат поголеми.

Откако девојките ќе бидат спасени од синцирот на трговија со луѓе и присилната проституција следува период на ресоцијализација кој што не е лесен процес. Неминовно се наметнува прашањето, што понатаму?

Ресоцијализација е многу важен сегмент. Во Советот на Европа членуваат 45 земји и барем половина од нив имаат проблем со трговијата со жени и присилната проституција, било како транзитни земји, земји на дестинација или земји на потекло. Тоа е веќе сериозен проблем за Европа. Покрај организирањето на центрите за првичното прифаќање на овие жени се планира ресоцијализација на жените и нивното повторно враќање во нормалниот живот во општеството. Се разбира за таа цел е потребна комплетна заштита, би-

дејќи на овие жени кои ќе се појават како сведоци во процеси или кои се траматизирани од условите во кои живееле и присилно работеле мора да им се менува идентитетот. Тоа е долготраен процес. Потребна е заштита на нивната личност. Исто така, како што постојат заштитени домови за малтретираны жени, ќе бидат потребни и домови за жени кои биле продавани и принудени да се проституираат. Се разбира дека за овие домови нема јавно да се обелодени адресата или телефонот, за да неможат овие против кои сведочеле, да им наштетат. Воопшто, со ваквата анонимност на домовите, се заштитуваат жени кои треба да се ресоцијализираат и да се вратат во земјата на потекло, по можност да се заштитат и со дискреција, односно да не се знае каде престојувале и со што се занимавале. Потребно е да се води поголема грижа за овие жени. Ова го зборувам и поради фактот што ние досега не бевме посочени како земја на потекло. Но, за жал, сега и ние сме посочени како земја од каде потекнуваат девојките и жените кои се жртви на трговијата со луѓе. Со последните случаи на присилна проституција во Македони-

ја, бидејќи се работи за малолетни лица, ние ќе мораме да водиме посебна грижа за нивното враќање во нормален секојдневен живот. Мора да се разграничат некои работи. На пример, во терминологијата. Кај нас најчесто се зборува за трговија со жени и проституција. Мора да се нагласи присилна проституција зашто во најдобар случај проституција може да се протолкува како нешто доброволно, прифаќање на таа дејност. На сите девојки и жени кои влегуваат во синцирот на присилната проституција им се одземени документите, физички се малтретираны, злоставувани, заклучувани и приморани да се продаваат. На странските државјанки прво им се одземаат пасошите и парите така што целосно се зависни од волјата на нивниот работодавец, кој ги купува за извесна сума пари. Малолетните македонски девојки пак, се заплашувани дека во нивните средини ќе се дознае со што се занимавале, дека за нив ќе се зборува и дека на крај ќе бидат отфрлени од сите. Ако Македонија сега се вбројува во земји на потекло на девојките и жените кои се влезени во синцирот на трговијата со бело робје дали се знае кои се де-

“ Во Советот на Европа членуваат 45 земји и барем половина од нив имаат проблем со трговијата со жени и присилната проституција ”

војките и од кои средини доаѓаат?

Во Македонија, примери со наводно барање работа, а после продавање, нема. Ние имаме примери кои покажуваат дека девојките се земени од различни средини. Последниот случај за кој многу се пишуваше во медиумите, беше случај на 14 годишно девојче од Велес, за која постои сомневање дека е киднапирана. Тоа е навистина страшно за оваа средина. Значи, тие не барале работа, бидејќи станува збор за малолетни лица кои живееле со своите родители. Заstraшуваат случаеви како на пример оној на 16 годишно девојче од Штип, кое е земено и присилно на проституција во западниот дел на Македонија, а девојчето е ретардирано. Има податоци и за одведени ромски девојчиња. Можеби тука станува збор за барање работа, меѓутоа овие случаеви треба допрва да се испитаат. Ние имаме невладини организации кои се занимаваат со вакви истражувања, а имаме и социјални установи, тие се должни да ги покриваат и истражуваат ваквите случаеви.

Кој беше мотивот Вие да почнете да се занимавате со овој проблем?

Јас започнав да се занимавам со овој проблем пред сè од собраниски аспект за да и дадам гласност на ратификацијата на Конвенцијата. Потоа констатирав дека борбата против трговијата со жени и присилната проституција е тешка, но мора да се истрае. Трговијата со жени и присилната проституција значат нарушување на човековите права, а бидејќи женските права се составен дел од човековите права тоа се и нивни права. Со ратификација ќе се отвори можност за регионално сузбивање на трговијата со жени и се надевам и на други криминални дејства.

Како тече на ова поле соработката меѓу владините и невладините организации?

Морам да кажам дека кога се работи за сузбивање на трговијата со жени и деца и присилната проституција ние сме на еден повисок степен, бидејќи женскиот парламентарен клуб работи на еден заеднички проект со парламентарките од Босна и Херцеговина, како и со претставничките на највисокиот законодавен дом на Црна Гора. Тоа е заедничка тема од општ интерес. Проблемот сакаме да го ставиме на едно регионално ниво, значи преку парламентарната соработка проблемот да се решава регионално.

Ние во Македонија сериозно работиме на сузбивање на овој проблем. Вклучени се СОЖМ, Македонското женско лоби, други организации од невладиниот сектор, парламентарките и интелектуалките во Македонија. Сметам дека сите работи треба да се решаваат со транспарентност и со гласност, а тоа може само преку медиумите. Се надевам дека со отворање на оваа тема, може да се организираат дебати и тркалезни маси и на телевизиите, и да се зафати пред сè аспектот на Македонија како земја на потекло на девојките и жените кои се заробени во синцирот на трговијата со луѓе. Мора да се информираат луѓето од сите средини за проблемот и за неговата големина. Така ќе можеме полесно да го совладаме.

За илинденскојо изразување Непотребно се креваат тензиите

Во последните месеци температурата во јавноста беше подигната со меѓусебните обвинувања меѓу власта и опозицијата околу прославата на стогодишнината од Илинденското востание, а во последно време и со спорот со СПЦ околу враќањето на спомен-плочите во манастирот „Прохор Пчињски“. Дали Македонија достоинствено ќе ги прослави и одбележи двата Илиндена?

Програмата за чествување на Илинден е отпечатена и испратена до сите медиуми, така што сите граѓани на Република Македонија можат да видат кои ќе бидат настаните што ќе го одбележат ова јубилејно стогодишно прославување

на Втори август. Секако, Министерството за култура и сите оние кои беа ангажирани докрај ќе вложат напори да се реализира сето ова и се надевам дека сè ќе помине во најдобар ред.

Мислам дека целата работа околу враќањето на спомен-плочите на АС-НОМ во манастирот „Прохор Пчињски“ излезе малку пренасилена. Во последен момент од Белград стигна одлука во рок од осум дена спомен-плочите да бидат вратени во манастирот. Можеби требаше целиот тој процес да почне во мај, па тогаш проблемот да биде решен, на релација српска влада - Српска православна црква во текот на јуни, за сега,

на крајот на јули, да не се креваат тензиите. Навистина не знам што би можела да коментирам за односот на СПЦ, таа не е во рамките на ингеренциите на државата и своите одлуки самостојно ги донесува. Сега треба да видиме и да поочекаме.

ЕКО-ТУРИЗАМ

На падините на планината Баба, на надморска височина од 1.100 метри се наоѓа преспанското езеро Брајчино

Брајчино - спој на природата со културните вредности

Преспанското село Брајчино се наоѓа на 1.100 метри надморска височина. Сместено во пазувите на планината Баба од една страна и на само петнаесетина минути оддалеченост од Преспанското езеро, од друга страна, претставува идеален спој за развој на туризмот. Тука на надморска височина од 1.200 метри се раѓаат најеклошките јаболка, а кон крајот на јули почнуваат да зреат јагодите. Ова подпланинско село го поседува најголемиот атар во земјава, каде зад планинските врвови се наоѓа граничната линија со Грција.

Низ Брајчино треба да се прошета пешки, да се впије, а не да се уништи природата. Доволно е само да ги оставите трагите на вашите стопала, а да ги земете сеќавањата со вас. А она што ќе го задржи вашето внимание се петте цркви и манастирот кои се наоѓаат околу селото. До нив се стигнува лесно, со обележани „патеки на културно наследство“, кои се дел од проектот за анимирање на туристите. Низ селото се поставени табла на кои се прикажани неопходните информации за атракциите кои можат да се посетат во и над селото. Оние поупорните ќе можат да пешчат и да ги посетат сите цркви за околу три ипол часа и притоа ќе можат да се запознаат и со специфичната архитектура во

селото и некои од куќите кои датираат од 19 век.

„За некои куќи што се посебно атрактивни и вредни направивме валоризација со музејот од Битола, ги обележавме и направивме нивна скица за внатрешната структура, од кој век се, како се градени. Во селото има камени куќи од 1893 година, кои уште егзистираат и луѓе живеат во нив... вели Драги Поп Стојанов, координатор на проектот за развој на екотуризмот во Брајчино.

За оние што подолго ќе престојуваат во селото, проектот предвидува, сместување во неколку куќи, кои се опремени за пречек на туристите. Задоволството да изнајмат една куќа, со сопствен двор и дневна соба, пет лица би ги чинело по 600 денари за ноќевање. Оброците се наплаќаат дополнително и варираат во зависност од видот на храната со која ќе бидете послужени.

Ручек и вечера се добива во определени куќи каде можат да се порача локална храна и специјалитети. Една од куќите во која ќе може да уживате во домашната храна е на семејството Поп Јаневски, повратници од Шведска. Во зеленилото на нивниот двор уживавме во домашно подготвениот ручек. Домаќинката Милка Поп Јаневска, не пречека со тазе

Внатрешност на куќа што нуди приватно сместување

Панорама на Брајчино

Фото: Филип Ангевски

Драги Поп Стојанов

Прв пилот проект за екотуризам во Брајчино

Поради својата местоположба, извонредната природа, поврзаноста со Пелистер од една, и Преспанското Езеро од друга страна, во конкуренција на 37 постпелистерски села од битолска и ресенска страна, Брајчино е избрано да биде место во кое ќе се спроведува пилот програмата за развој на екотуризмот во земјава, како дел од Проектот за конзервација на планината Пелистер. Целта на проектот е да се поврзат Преспа паркот и Националниот парк Пелистер, преку создавање на еден вид мост меѓу нив, со природна планинска патека од Брајчино до планинарскиот дом на Големо Езеро, каде можат да се видат најубавите пејсажи. Идејата е на овој начин да му се помогне на локалното население со тоа што ќе се создадат услови за заработка со помош на искористување на природните ресурси.

измесен зелник и штотуку зазрени јагоди од градината. Десно од нас низ оградата љубопитно не сирка домашното милениче, срната Бамби.

Брајчино избилува со зеленило и

вода, а Брајчинската река што тече низ селото носи свежина и вистинско разладување во летните горештини. На левиот брег на реката се наоѓа приватниот рибник каде можете да седнете, да

си изберете риба и сопственикот да ја подготви пред вас. Килограм подготвена свежа и еколошки здрава риба би ве чинела околу 250-300 денари. Брајчино има одлични услови за развој и на културниот туризам, со оглед на тоа дека во непосредна близина на селото се наоѓа манастирот „Света Петка“, кој датира од 16 век. До него се стасува по петнаесетина минути пешачење, преку селска патека.

„Првите корени на манастирот датираат од девети век, па е рушен и пален, за повторно врз него да биде изграден нов. Иконостасот во манастирот датира од 15 век... ни објаснува претседателот на месната заедница, Спирос Диневски.

Манастирот, согласно проектот, се реставрира, а коначите се приспособуваат за прием на поголеми групи плани-

Маргарет Мистели-„Мигел“, раководител на маркетинг и промотивната стратегија за проектот во Брајчино

Македонија е совршено место за развој на екотуризам

Швајцарката Маргарет Мистели-„Мигел“ е раководител на маркетинг и промотивната стратегија за развој на екотуризмот во Брајчино, село во преспанскиот крај, во падините на планината Баба. Проектот за развој на екотуризмот во Брајчино е дел од поширокиот проект за конзервација на планината Пелистер, финансиран од Швајцарската агенција за меѓународен развој од Берн.

Моментално работите на развој на екотуризмот во Брајчино, за што сте ангажирани од страна на Швајцарската невладина организација „Пронатра“? Ке ни објасните ли за каков проект всушност станува збор?

Проектот Брајчино ќе стартира годинава. Станува збор за пилот проект кој треба да му покаже на локалното население дека со правилна употреба на природните ресурси може да се добие профит. Проектот е дел од поголем број активности за искористување на природни ресурси. Станува збор за туризам кој не ги уништува природните придобивки за локалното население.

Кои атракции ќе им ги понуди Брајчино на туристите и со какви сместувачки капацитети располага селото?

Во селото има селска храна, каде локалните жени готват и кои ќе ја продаваат во своите домови. Доколку групата е составена од 6 до 8 лица тие ќе можат да се хранат во определени куќи во селото, а за поголеми групи, храна ќе биде обезбедена во манастирот „Света Петка“

кој се наоѓа на петнаесетина минути од Брајчино. Во манастирот, за почеток, има прилагодено две соби со по пет кревети. Тоа би било сместување за планинари, каде има и трпезарија, а може да се изнајми и кујна. Местото е убаво и за пикник, бидејќи се наоѓа во планината. Посетителите ќе треба да го остават автомобилот во селото и пешки да се искачат до манастирот, иако има и заобиколен пат за стари и болни лица. Има водичи низ селото, каде се посочени куќите кои издаваат соби и патокази за црквите, а во процес сме и на подготовка на водич кој ќе ги упатува туристите и ќе им ги дава потребните информации. Патека е обележана како и куќите.

Дали сметате дека овој пилот проект ќе биде интересен, како за домашните, така и за странските туристи?

Секако, овој проект би било интересно да се понуди заедно со другите аранжмани во земјава. На пример Брајчино би можело да се понуди како идеално место за планинарење, бидејќи е оддалечено шест часа од Големо Езеро и чест часа од Маловиште. Може да се одморите во ова место и да продолжите понатаму во патувањето. Местото е идеално за спортски активности, но и за одмор и релаксација. Во лето може да одите и на плажа, бидејќи Преспанското езеро е на петнаесетина минути од селото. Можно е да се комбинираат поголем број активности во текот на денот, а во околината се наоѓаат мноштво интересни места како Сливница, Курбиново, Езерани, Подмочани.

Има ли услови за развој на екотуризмот во земјава?

Екотуризмот е одличен за планински места кои поседуваат природни богатства, а не се економски развиени. Прашањето е дали Владата сака да инвестира во инфраструктурата за локалното население да може да го искористи потенцијалот за екотуризам. Македонија има предност што има доста добра инфраструктура, споредбено, имате многу подобри патишта од Бугарија. Работев во Бугарија минатата година и мислам дека Македонија во овој регион има голем спектар на културни и природни споменици. Има езера и планини. Совршено!

Колку Брајчино може да понуди за алтернативниот туризам во земјава?

Тој што ќе дојде во Брајчино треба да знае дека местото е особено и одлично и тоа се обидуваме да го гарантираме, оти не можете да

бидете скапи, а понудата да не соодветствува на тоа. Се надевам дека има перспективи во Брајчино за екотуризам и доколку се отвори границата кон Грција, тогаш ова место ќе се најде на крстопатот кон северна Грција. Брајчино има и планина и езеро. Ако не тргне нешто на лево, местото навистина има иднина. Луѓето се ентузијастички и сметаат дека можат да бидат дел од екотуризмот. Се надеваме дека за две - три години целото село ќе го поддржи овој проект и ќе се однесува еколошки, правилно да се употребува водата и да не се фрлаат отпадоци.

Македонија има добра шанса на туристичкиот пазар, особено во екотуризмот, доколку Владата ги поддржи заедниците да обезбедат добра понуда. И потребна е соодветна промоција, бидејќи Македонија избилува со атрактивни дестинации, активности, култура, села. Охрид сите го знаат, но и Преспа и келистер се убави. Добро е да се рзвие алтернативна дестинација која се наоѓа во близина на Охрид, а тоа е Преспа, како што се предлага и во мастер планот на Владата.

Овој регион е одличен. Македонија може многу да даде во туризмот. Треба само мала поддршка, ги имате основните работи што се потребни, како и аеродромот во Охрид. Во мастер планот се дава јасна перспектива што треба Македонија да направи за туризмот. Перспективите кои се предлагаат се добри и можат да се надминат, ако се обврзете на нив. Сега нема законска рамка, ниту пак иницијатива од државата, донаторите прават она што мислат дека треба да го направат, без никој да ги координира, што е всушност работа на државата. Но имате и други проблеми, како што се економскиот развој и безбедноста кои се неопходни. Ако се направи микс на туристичката стратегија со развој на екотуризмот или алтернативниот туризам, државата би имала екстра добивка.

Во овој проект учествуваат ученици од трета и четврта година од средните училишта

ДАНИЕЛА ТРПЧЕВСКА

Во североисточниот дел на земјава, во граничногo подрачје со Бугарија и Србија, во Крива Паланка се наоѓа виртуелната општина Зелен Град. Сместена е на површина од четири хектари и е најмалата општина со која раководат средношколци од земјава, кои се запознаваат со демократските принципи и земаат учество во донесувањето на одлуки преку управувањето со основните функции на локалната самоуправа. Зелениот Град претендира да стане членка на ЗЕЛС и 125 општина во земјава, чии ставови и заложби ќе бидат слушнати и прифатени.

Бројот на жители во општината Зелен Град варира, но во просек во неа живеат 60 младици од различна верска и етничка припадност. Буџетот на општината е мал и

се полни од казнените мерки за прекршување на правилата. Па така, доколку ви завони мобилниот телефон за време на сесиите, ако задвоите на закажан настан, или пак, поради неодржување на хигиена во домовите, ќе треба да платите казна во висина од 50 денари. Младите луѓе кои десетина дена живеат во општината, најчесто се занимаваат со трговија, угостителство, туризам, но и со производство на пливоа, прехранбени продукти, а одлично функционира и фабриката за рециклирање хартија. Во рамките на општината постои дискотека, спортски терени, приватна телевизија, како и кино "Дојди и види". Во план е изградба на библиотека, музеј, амбуланта, а жителите на кампот укажуваат и на потребата од воведување на телефонски линии и интернет. Почнувајќи од август 2002 година во ова едукативно катче

досега живееле 180 средношколци, кои имале можност да научат повеќе за толеранцијата и за разликите.

Движечката сила на проектот, претседателот на организацијата "Пријатели на Македонија", Звонко Наумовски најавува анимирање во проектот на целокупната средношколска популација во земјава, а отворена покана има и до средношколците од Балканот. Надежите се дека проектот ќе премине во современ едукативен центар кој преку активности ќе обезбеди иднина за земјава, како и дека ваквите проекти ќе растат како печурки на целата територија.

Што е Зелен Град? Станува збор за едукативен проект во кој учествуваат ученици од трета и четврта година од средните училишта од земјава. Целта е кај жителите на Зелен Град да се развие чувство на припадност кон заедницата и да бидат способни да донесуваат одлуки. Намерата на проектот е да им се понудат на младите алтернативни можности да научат како да живеат достоинствено и да се борат за подобра иднина. Зелен Град е општина која е изградена по период на неслога, војување, економски проблеми и функционира како заедница во која владее демократија и се надминуваат меѓуетничките предрасуди. Проектот е започнат по иницијатива на

"Пријатели на Македонија" со помош и поддршка од страна на Иницијативата за градење на доверба-СБИ. Проектот започна во август 2002 година, вториот камп се одржа во јануари 2003, а летово се одржува по трет пат.

Во Зелен Град учесниците повеќе може да научат за демократијата преку симулации од областа на локалната самоуправа, бизнис и животна средина, теми кои се сметаат за носечки столб на една општина. Сепак, ова не се единствените активности кои се одвиваат во Зелен Град. Ние имаме и бројни активности од културен, рекреативен и забавен карактер", велат средношколците Габи и Фисник кои минатата година за првпат учествуваа во кампот, а годинава се здобија и со титулата "асистенти". Тие објаснуваат дека најчесто учеството на средношколците во кампот се остварува во соработка со невладините организации, општините и преку апликацијата која е потребно да се пополни преку интернет, а изборот се прави врз основа на квалитетот на пријавата и препораките.

Кампот има добра соработка со градоначалникот на општината Крива Паланка, кој целосно го поддржува овој проект, за кој смета дека во рамките на прекуграничната соработка, треба да се промовира како општина која се наоѓа во срцето на ев-

ро регионот на потегот Морава-Пчиња-Струма.

"Нашата цел ќе биде градење на европски тип на локална самоуправа. Ние одиме во процес на децентрализација, но ова е можност да се видат размислувањата на младите како ја гледаат општината, во однос на инженерните нејзини и како треба да функционира таа вклучувајќи ги демократските принципи. Би било убаво надлежните министри да дојдат да ги видат согледавањата какви се, а оваа, иако виртуелна општина, ЗЕЛС како таква, би можела да ја прифати како 125 општина во земјава, со цел да стане членка на заедницата која ќе ги почитува правилата. Ние не сме дел само од оваа виртуелна општина, туку и од стварноста, па можеби и еден чекор понапред од реалноста", вели градоначалникот на Крива Паланка, Љупчо Петковски.

Според потпретседателката на Собранието, Лилјана Поповска проектот е благороден и практичен, бидејќи ги учи младите луѓе на демократија и ги води кон мир. "Проектот ги учи младите луѓе како да ги надминат разликите и да работат заедно за општо добро. Не води напред кон благородна иднина, а Македонија ја прави лидер на Балканот во однос на овој проект", смета таа.

нари. Во моментот, тој располага со две соби со по пет кревети, со понизок степен на акомодација, но и со далеку пониски цени од сместувањето во селото, од околу 200 - 300 денари за ноќевање.

Една од можностите, кои ги нуди ова место, е да преноќите во Брајчино, а изутрина да пешачите до Големо Езеро во средиштето на

ЗАНИМЛИВОСТИ

Стефан Џајков од Брајчино лежел во затвор со Ал Капоне

Стефан Џајков од Брајчино е човекот кој бил во затвор заедно со Ал Капоне. Во неговите луѓи млади години, како што раскажуваат жителите на селото, тој заминал во Америка каде се фавел со фалсификување на пари, а имал и 11 жени кои работеле за него. Во 1937 година тој бил депортиран од страна на американските власти во Македонија. Починал пред три години, во длабока старост, а соседните го паметат по неговите интересни приказни за случките во животот, како и по тоа што одлично зборувал и пишувал на англиски јазик. Од Брајчино е и писателот Мето Јовановски и неговиот син Борјан, поранешен портпарол на претседателот Борис Трајковски.

„На петнаесетина минути од селото се наоѓа и Преспанското езеро, што може да се искombинира со посета на Голем Град, Подмочани, Езерани и Курбиново,“ ни објаснуваат во селото, а претседателот на месната заедница се надворзува и вели:

„Брајчино со скоро беше напуштено село, никој не доаѓаше а младите сите заминаа оти немаат работа. Сега речиси секој ден има луѓе кои што наминуваат и сакаат да преноќат тука,“

Интересот кај жителите за развој на екотуризмот од ден на ден се повеќе расне. Сега голем број куќи на своја рака преземаат акција, ги реновираат куќите и ги адаптираат за пречек на туристи.

Најубавата куќа во Брајчино е дефинитивно онаа на Николина, која плени со изгледот и акомодацијата. Овој објект пред повеќе од десетина години привлекувал и претречувал голем број туристи и амбасадори во земјава, а сега, иако не е отворен за туристи, им дава добар пример на жителите како треба да се развива туризмот во ова преспанско село. Од ова село луѓето со години традиционално се иселувале во „големиот свет,“ пред се во Канада и Австралија. Моментално во него живеат 140 луѓе, но преку лето селото заживува, поради враќањето на иселениците. Има многу куќи со катанци на вратите, но се прават обиди за нивно враќање во селото, со цел да ги издаваат куќите и да се вклучат во проектот за екотуризам. жителите се надеваат дека со тоа ќе заживее селото и ќе има шанса

Од Дневникот на Зелениот Град

Виртуелниот живот во општината започна во август 2002 година која првите жители, инаку средношколци од Куманово, Кочани и Крива Паланка влегоа низ "портата" на Зелен Град. Откако се здобија со основното знаење за функционирањето на локалната самоуправа, природните ресурси во општината и можностите за развој на стопанството, се основаа четири политички партии. Се издадоа првите лични карти, се формираше изборната комисија и распишаа првите избори за градоначалник и совет.

Оваа виртуелна општина има амбиција да прерасне во вистинска локална самоуправа

Втор камп 13-22 јануари 2003

Вторите избори во Зелен град се случиле на 16 јануари 2003 година. За разлика од минатите избори сега избирачкиот список броеше жители со потекло од девет општини. Овојпат се основаа две партии, Партија на прогресот и правдата-ППП и АПЕЛ.

На 21 јануари 2003 година во Зелен Град, советничката Викторија Гилева ги венчае Игор и Розе, а по честитките и кршењето на погачата, следеше валцер и секако неизбежната традиционална веселба. Интер-

ресно е дека Игор и Розе беа избрани за Мис и Мистер шарм, додека Маја и Рефик без избрани за Мис и Мистер убавина.

Можности за развој на туризмот на тромеѓето меѓу Македонија, Бугарија и Грција

Смоларскиот водопад - вистинска атракција на Беласица

Една од најголемите природни убавини во земјава - Смоларскиот водопад, кој во последно време е посетен од сè поголем број љубители на природата, се наоѓа на планината Беласица, на надморска височина од 650 метри. Станува збор за еден од поголемите водопади на оваа планина, во која се наоѓаат уште неколку други, но се тешко достапни за посетителите. На тромеѓето меѓу Македонија, Бугарија и Грција, овој водопад од неодамна стана вистинска атракција, особено по изградбата на патеката која го олесни пристапот до него. Планинскиот пат, направен од камени скали, патеки и дрвени мостови започнува над селото Смоларе и се протега до водопадот во должина од 400 метри.

Пред водопадот е изграден дрвен мост од кој посетителите можат да ја сликаат оваа атракција, или да уживаат во прекрасната природа. Водите на Смоларскиот водопад паѓаат од височина од 35-40 метри. Пределот околу водопадот изобилува со вегетација, а мовови кои го има околу водопадот никогаш не ја менуваат зелената боја. Оваа природна реткост има реални шанси да биде примамливо и интересно место за развој на туризмот. Жителите на Смоларе се надеваат дека во пресрет на олимпијадата во Атина, транзитните туристи низ земјава ќе пројават интерес и за посета на ова место.

Во втората фаза од проектот за оплеменување на околината на водопадот е планирано да се асфалтира делот на патот над селото до потокот, како и да се постави осветлување на патеката до водопадот. „Потоа планираме да доделиме земјиште на приватни инвеститори, кои би изградиле ресторани и преноќувалишта, а во план е и изградба на брвнара каде би се продавале сувенири“, вели градоначалникот Чавков. Инаку, во Македонија има околу 150 водопади, а најголем број од нив се сконцентрирани во западниот дел на земјава. Кораб, Шара, Јабланица, Беласица изобилуваат со водопади. Највисокиот водопад се наоѓа на Кораб, висок е 138 метри, и е лоциран под врвот на Мал Кораб, во месноста Жужње, некогашно село кое сега е напуштено. Додека во светот ваквите атракции се промовираат на сите можни начини и се посетени од голем број туристи, во земјава, малкумина знаат каде се и како може да се стаса до нив.

(Д. Т.)

Можни дестинации

Подмочани

Во куќата на Јоне Ефтимовски може да се види една од најбогатите етнолошки колекции во Македонија. Колекцијата содржи накит, оружје, стари пари и над 140 народни носии од сите региони во земјава.

Езерани

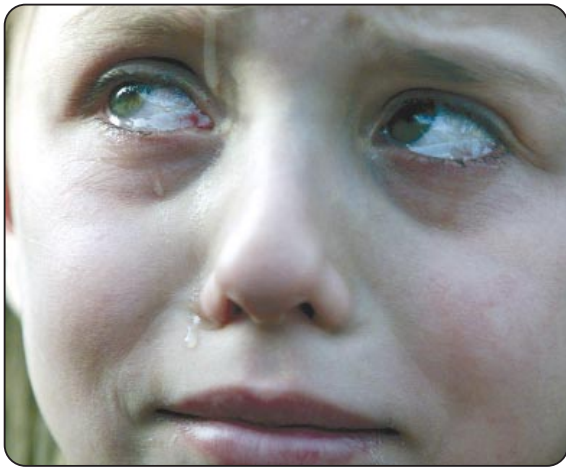
Орнитолошкиот парк Езерани се наоѓа на Преспанското Езеро. Во овој заштитен парк, живеат преку 115 различни видови на ретки птици, меѓу кои и пеликаните.

Курбиново

Во близина на Курбиново се наоѓа црквата „Свети Ѓорѓија“, со прекрасни фрески кои датираат од 1191 година. Специфичната ѕидна декорација на црквата е еден од најдобрите примери во земјава за средновековното сликарство.

Голем Град

На островот можат да се најдат траги од различни историски периоди, меѓу кои и на црквите Свети Петар и Свети Димитри од 14 век. Денес островот е ненаселен. Располага со ретки растенија и животински свет.

МАРИЈА КУКА

Кога ќе видиме дека со наша помош се подобрува животот на децата во регионот тогаш навистина се оправдува и постоењето на нашата организација, а нашата работа се потврдува во практиката, вели Марти Ахтисари, претседател на Бордот на Меѓународната фондација за деца и млади, кој на 9 јули учествуваше на состанокот на Бордот на директори што се одржа во Скопје, каде се дискутираше за идните проекти на фондацијата, како и за доделување грантови за оние организации кои придонесуваат за подобар живот на деца и млади.

Балканската фондација за деца и млади, која работи во рамките на Меѓународната фондација за деца и млади, според зборовите на Ахтисари овозможува и подобра соработка на балканските детски организации со сличните организации од земјите на Европската унија, а секако дека не изостанува ниту регионалната соработка. Скопје, вели Ахтисари, е избрано за седиште на Балканската фондација за деца и млади и покрај можноста да се избере некој друг балкански државен центар.

Ристо Карајков, програм менаџер во Балканската фондација за деца и млади нагласува: „Нашата фондација за деца и млади работи на подобрување на условите и квалитетот на животот на децата и младите ширум Балканот. Не е спорно дека потребата е огромна. Во Македонија невработеноста меѓу младите, според некои проценки, пре-

Од свечената вечера во „Александар палас“ Марти Ахтисари со членовите на бордот (десно)

минува 65%. Во Молдавија, пак, околу 30.000 деца без семејства живеат во разни институции во субстандардни услови и се изложени на злоупотреба.“

Карајков подвлекува дека и Светската здравствена организација пред извесно време предупреди дека на Балканот му се заканува епидемија од сида. „Ризи-

кот, нормално, е најголем кај младите. Не треба посебно да се акцентира дека во поглед на пристапот кон новите технологии каскаме зад Европа, дигиталниот јаз се шири. Ова е само мал дел од проблемите на чие решавање работи Балканската фондација за деца и млади. Ние даваме 25 до 30 грантови годишно на организации од целиот Балкан кои работат на успешни програми наменети за деца и млади.“

Меѓународната соработка на земјите од регионот е императив за БФДМ, и токму соработката на земјите од Балканот е еден од најбитните аспекти на фондацијата. „Земјите од Балканот навистина успеаја да создадат огромни бариери меѓу себе, ние сега треба да ги уриваме. Се уште се

случува и ова. Ако сакате да стигнете од Скопје до Сараево, најлесно ви е да одите преку Виена. Во иднина, тоа така не смее да биде. Ние сме едни од актерите што ги туркаат работите во таа насока“

Она што сакаат да го постигнат одговорните во оваа Фондација е успешната с о р а -

ботка на бизнис, владиниот и невладиниот сектор. „Сакаме претставниците на сите три сектора да седнат на иста маса, заеднички да изнајдат креативни решенија. Денес нема дилема дека најсилен генератор на развојот е бизнисот. Од друга страна, Владата може да влијае на генералните претпоставки што повеќе би го мотивирале бизнисот да вложува во развојот на човечкиот капитал.“

Балканската фондација за деца и млади посебен акцент става на програми кои работат на проблемот на вработување на младите. „Не помалку вложуваме во промовирање на компјутерската технологија, здравни животни стилови, граѓанското и неформалното образование“, додава Карајков.

Марти Ахтисари:

Кога ќе видиме дека со наша помош се подобрува животот на децата во регионот, тогаш навистина се оправдува и постоењето на нашата организација

Ристо Карајков:

Ние даваме 25 до 30 грантови годишно на организации од целиот Балкан кои работат на успешни програми наменети за деца и млади.

Разговор со Вилјам Рис од Бордот на директори на Меѓународната фондација за деца и млади

Вилјам Рис

Во Бордот на директори на Меѓународната фондација за деца и млади е и господинот Вилијам Рис од САД, кој за основните цели на Меѓународната фондација за деца и млади вели: „Прво треба да се обезбедат основни услови за подобар живот на децата, што е основа за денешнината, но и перспектива за иднината. Меѓународната организација се грижи за тоа каде живеат децата, каде учат, каде се играат. Исто така, ние се грижиме и каде работат. Знаете, има многу млади луѓе на возраст од четрнаесет, шеснаесет или осумнаесет години, кои работат со полно работно време или неколку часа на ден. Во Скопје имавме состанок на којшто се разгледаа можностите за нови проекти кои ќе овозможат подобрување на животот на децата од Балканот, но ние исто така работиме и во Африка, Азија, Северна Америка, Источна Европа вклучувајќи ја и Русија. Присутни сме речиси во целиот свет.“

Меѓународната фондација за деца и млади е присутна и во бившите социјалистички земји (земји во транзиција) во кои голем дел од населението живее во сиромаштија. Некои од овие земји, пак, беа разорени од војна, а во меѓувреме тече процесот на воспоставување на нови вредности. Меѓународната фондација може и мора да им помогне на децата од источниот регион кои, сепак, моментно живеат во помалку хаотични општества. „Секако дека најмногу се погодени децата кои живеат во земјите кои се разорени од војната“, објаснува Рис. „Било да живеат во град или во село, децата во постконфликтните општества се соочуваат со уништена инфраструктура, урнати куќи и училишта. Прв чекор кон нивниот подобар живот е повторна изградба на она што е уништено за време на војната. Освен тоа мора да се мисли и на нивната сигурност. По војна-

Децата мора да се учат на вистински вредности

„Задача на Балканската фондација за деца и млади, чие седиште е во Скопје, е да се подобри регионалната соработка, но и да се развиваат сфери кои се од особена важност за деца и млади

та не е реткост во близина на децата, било да е тоа место каде што тие учат или се играат, да се наоѓа заборавено оружје или мина.“

Факт е и следното. Еден од горечките проблеми во регионот е и тоа што сè повеќе деца се наоѓаат на црниот пазар на работа. Децата стануваат ефтина работна сила. „Во никој случај не ја поддржуваме злоупотребата на детскиот труд, но ако младите веќе работат ние мораме да видиме какви услови им се нудат. Не сакам да се сфати ова погрешно и некој да помисли дека ние одобруваме децата да работат. Факт е дека има многу тинејџери кои работат и учат и тие мора да знаат што значат добри услови за работа, а кои се лоши. Ние сакаме младите луѓе да ги подготвиме за работа, за тоа што значи граѓанско општество, кои се правата, но кои се и обврските на еден граѓанин во општеството.“

Вилијам Рис нагласува дека се присутни многу проблеми кога се во прашање децата и младите на Балканот, при што особено го издвојува проблемот со етнички и религиозни судири, проблем кој беше и причина за граѓанските војни на Балканот. „Но, сега по завршувањето на конфликтите раселените лица се враќаат дома што значи дека различните етнички заедници ќе мора повторно да живеат заедно. Ние работиме со многу невладини организации кои помагаат младите луѓе од различните етнички и религиозни групи подобро да се разберат и да градат заеднички соживот. За жал, има уште многу деца кои се бегалци и не живеат во своите домови. Во соработка со невладините организации од регионот на овие деца им овозможуваме примарна здравствена заштита и можност да се вклучат во процесот на образованието. Задача на Балканската фондација за деца и млади, чие седиште е во Скопје, е да се подобри регионалната соработка, но и да се развиваат сфери кои се од

особена важност за деца и млади. Секако, дека образованието е една од примарните области.“

Проблемот со деца на улица е присутен речиси во сите балкански држави, но Рис нагласува дека постојат програми за деца на улица со кои е предвидено овие деца да се отргнат од улица и да се вратат во своите домови и во училиштата. „Јасно е дека овие деца, барем во деведесет отсто од случаевите, некаде имаат семејство, но приморани се да излезат на улица и да заработат некој денар бидејќи раснат во дисфункционални семејства. Со нашите програми се обидуваме да делуваме превентивно. Пред се сакаме овие деца да ги задржиме во училиштата и преку образовните институции да им се овозможи работа од неколку часа на ден со којашто би заработиле пари. Знаеме дека и на овие простори се спушта границата на староста кога прв пат се посегнува по дрога. И за овие млади имаме проекти со кои сакаме да помогнеме. Секако и тука превенцијата е најбитна. Ги учиме децата на животни вештини. Сакаме на децата и младите да им кажеме дека мора да и кажат не на дрогата, затоа што, во спротивно дрогата ќе ги уништи нив. Младите мора да најдат начин да ја избегнат дрогата. Не можеме да негираме дека има деца и млади кои тргнале по патот на дрогата или проституцијата. За нив имаме програми за рехабилитација, но процесите на рехабилитација и ресоцијализација се многу, многу, тешки. Затоа ние го ставаме акцентот на превенцијата.“

За идните проекти на Балканската фондација за деца и млади Рис вели: „Балканската фондација за деца и млади им дава грантови на невладините организации и со тоа ги поддржува нивните програми, а со нашите тренинг програми на невладиниот сектор му овозможуваме да стане појак и подобро организиран.“

Приватно, Вилијам Рис е татко на четири деца. Што значи според него да се биде добар родител?

„Најбитно е децата да знаат дека родителите се тука покрај нив подготвени да им помогнат. Сите ги сакаме своите деца, но тоа не е единственото нешто што некој го прави добар родител. Децата мора да се учат на вистински вредности. Мораме да им овозможиме да живеат во здрав дом, пред се, а родителите мора да научат да го контролираат својот бес. Децата не смеат да бидат злоставувани. Само здрав дом раѓа здрави личности подготвени да се вклучат во општествените текови.“ (М. К.)

Мониторинг на печатените медиуми за родово насилството врз жените

Сексуалното и физичкото малтретирање најдоминантно

За истражувањето

Родовата единица за документирање и информирање, во февруари, 2003 година, спроведе мониторинг на медиумите посветен на проблемот со насилството врз жените. Истражувањето ги опфати дневните весници: "Утрински весник", "Дневник" и "Вест", кои имаат најголема раширеност и влијание врз јавното мислење во земјата.

Ова истражување е дел од регионалниот мониторинг на Мрежата на женски информативно-документациски центри, на 15 земји од Средна и Југоисточна Европа, и компаративните резултати ќе бидат објавени најдоцна до октомври, годинава.

Присуството на насилството во весниците

Од вкупно 78 обработени написи, *Вест* се појави како весник со најголем број текстови кои известуваат за насилство врз жените (42.3%). Според анализата, написите кои известуваат за насилство врз жените, најчесто - 78.2% се појавуваат во рубриката: *Црна хроника*, а само 21.8 отсто се објавени на другите страни во весниците.

Кога станува збор за медиумскиот простор кој е одвоен за насилството извршено врз жена, само 7.8% од написите се објавени на насловната страна (повеќе од половина написи известуваат за трговија со жени и полициските акции против трговците и жените-жртви).

Повеќе од половината анализирани написи (70.5%) не содржат фотографија како илустрација, местото каде е извршен криминалот е прикажано со фотографија во 6.4 отсто од написите, додека жртвите и насилниците се појавуваат со фотографија само во 3.8 отсто од објавените текстови.

Географското присуство на насилство не е пропорционално со големината и бројот на населението на областите и урбаните центри во Македонија. Единствен исклучок е Скопје, каде се регистрирани 28.2% од случаите на насилство. Потоа следи, струшката област (19.2%), како центар на трговијата со жени, како и Тетово (9%) и Гостивар (9%). Штип е на трето место (16.7%) "благодарение" на случајот на насилство врз двегодишно девојче, кое беше претепано до смрт.

Обработените податоци во 80.8 отсто од случаите известуваат за извршено насилство, додека 19.2 отсто од написите известуваат за обид на насилство.

Жртвите и формите на насилство

Во споредба со основните премиси на истражувањето, резултатите од анализата го потврдуваат фактот дека иако жените се субјекти на најразлични форми на насилство, најчесто присутно насилство е сексуалното и секако, физичкото.

Половина од написите зборуваат за сексуално насилство врз жените додека физичкото насилство е присутно во 38.5% од написите. Важно е да се спомене дека економското насилство е најниско рангирана форма на насилство, само 5.1 отсто, додека психолошкото насилство е претставено со 6.4 отсто.

Според возраста на жртвата, очигледно е дека жените од сите возрастни групи се жртви на насилство. Најбројна категорија е "повеќе жртви" - 38.5%, а втората најголема возрастна група е "под 18 години" - 28.2 отсто.

Со вклучување на податоците за возраста на жртвата и видот на насилството кое било извршено врз жртвата, може да се заклучи дека девојките под 18 години се најчесто жртви на физичко (63.6%) и сексуално (36.4%) насилство. Интересно е дека скоро истата пропорција на насилство важи и за втората возрастна група (19 - 34). Сексуалното

Еманципација на балкански начин

насилство доминира во категоријата "непозната", а економското насилство во возрастната група "над 55 години".

Насилниците и формите на насилство

Како и кај жртвите, така и кај насилниците, најдоминантна група се категоријата "повеќе насилници" - 37.2% отсто. Веднаш потоа, следат насилниците на возраст од 35 до 54 години - 24.3 отсто, а третата категорија "19 - 34" е застапена со 14.1 отсто.

Вклучувањето на податоците за видот на насилството и возраста на насилниците, покажуваат дека најзастапена категорија е

"повеќе насилници" каде најчести форми на насилство се физичкото (58.6%) и сексуалното (27.6%).

Во 78-те анализирани написи, огромното мнозинство насилници (91%) се индивидуалци, од кои 35.9 отсто се макроа. Во 34.6 отсто од случаите насилниците се мажи кои им се познати на жртвите како близок или далечен роднина, познаник, момче или поранешен сопруг..., а во 20.5 отсто од случаите насилникот е непознат маж.

Резултатите од истражувањето покажуваат дека најчести места на насилство се местата за проституција - 30.8% и домот на жртвата - 28.2 отсто.

Кога се споредува профилот на на-

Жртви на насилство се жени од сите возрасти

силникот и типот на насилството, очигледно е дека во поголемиот број од случаи на сексуално насилство (71.8%) насилници се макроата, кои ги тераат жртвите на проституција. Но, голем дел од сексуалните насилства се извршени и од познаници (12.8%) и во сите овие случаи станува збор за силување. Познатите лица заземаат голем дел (40%) и во физичкото насилство, и најчесто, се тоа роднини - 43.3 отсто. Што се однесува пак, до економското насилство, најчесто извршители се непознати мажи - 75.5 отсто.

Во категоријата инциденти, најчесто се забележуваат проституција/трговија со жени - 34.6%, потоа тепа-

ње/измачување со 15.4%, потоа, убиство и силувања со 12.8% и физички напад со 10.3%.

Легален статус

Краткиот преглед на легалниот статус на насилство врз жените кое беше медиумски покриено во февруари 2003 година покажува дека 33.3 отсто од написите известуваат за насилство против кое е поднесена кривична пријава. Една третина од случаите е под истрага, 26.9 отсто се пријавени случаи на насилство и само 9 отсто се случаи за кои е донесена и конечна судска пресуда.

Јавни трибини - можност да се слушне автентичното мислење на граѓаните

Гласот на поединецот треба да биде во епицентарот

Билингвалитетот во мултиетничките средини и имплементација на Охридскиот договор се две теми кои се во центарот на вниманието на јавноста во државата. И тоа не само во елитните политички кругови, туку и меѓу обичниот свет. Граѓаните и тоа како сакаат да се слушне и нивниот глас, затоа што, впрочем, законите коишто произлегуваат од имплементација на Рамковниот договор се однесуваат на нив, на сите нас кои треба заеднички да ја градиме иднината на оваа земја.

Центарот за мултикултурно разбирање и соработка од Скопје е невладината организација којашто веќе седум години перманентно работи на подобрување на интеретничкото разбирање и соработка. Во рамките на нивните активности, оваа година акцентот е ставен на трибините на кои централните теми се токму билингвалитетот во мултиетничките средини и имплементација на Охридскиот договор. Во ЦМРС велат дека при изборот на темите при реализација на трибините се користат досегашните искуства од ваквиот вид, при што е потврдено дека локалното население сака да се произнесе по прашања кои на некој начин станаа „сопственост“ само на политичките субјекти. Таквата подготвеност да ги изнесат своите ставови за конкретните теми е уште поголема кога постои можност нивниот став да се обелодени во медиумите. Тоа пак, им овозможува и на политичките партии да го слушнат поширокиот глас на граѓаните.

„Јавните трибини засега претставуваат оптимална форма да се постигне каков - таков резултат во негување на свеста за дијалог, за значењето на организираноста на граѓаните надвор од политичките партии. И тоа посебно кога на тие трибини се разговара рамноправно за конкретни теми од локален карактер или за такви кои политичките субјекти ги избегнуваат знаејќи дека тие бараат конкретни одговори“, вели Исмет Мухиќ, проект менаџер во Центарот за мултикултурно разбирање и соработка. „Мора да се нагласи дека големата исполитизираност на сите области, како и непостоењето култура за демократски дијалог се дел од проблемите кои доведуваат до тоа политичките субјекти, па и самото население да немаат толерантен однос при расправањето за конкретни проблеми. Заради тоа, во Македонија е потребно да се намали количеството на исполитизираност во сферите на животот кои немаат ништо заедничко со дневната политика

Исмет Мухиќ:

„Потребно е да се намали количеството на исполитизираност во сферите на животот кои немаат ништо заедничко со дневната политика

та политика и уште повеќе, да се овозможи меѓуграѓански дијалог за теми за кои дневната политика употребува сосема друг јазик - тој на дневнополитичката заработувачка. Тоа е можно низ јавни трибини на кои отворено ќе се проговори за теми и проблеми кои граѓаните ги мачат, а за коишто немаат можност јавно да ги соопштат и артикулираат. Јавниот меѓуграѓански дијалог е една од поважните форми на култивирање на свеста дека во секое демократско општество гласот на поединецот е тој што треба да биде во епицентарот и дека демократијата не го сфаќа поединецот како машина за гласање, чија волја и глас исчезнуваат дента кога ќе се пребројат гласовите. Односно, дека волјата на поединецот останува секогаш онаа „власт“ и онаа „моќ“ која ги условува сите останати исказани низ структурите и институциите на власта кои треба да бидат само сервис на граѓанинот“ - подвлекува Мухиќ.

Основната задача при реализација на трибините е да учествуваат што поголем број граѓани, посебно млади, заинтересирани да го искажат својот став за одредени теми и прашања важни за понатамошниот општествен

развој на Македонија.

„Сето тоа е можно да се постигне ако ваквата активност се афирмира и низ медиумите и ако на ваквите трибини бидат вклучени видни интелектуалци и експерти чие мислење сака да го слушне локалното население“ вели Мухиќ, објаснувајќи дека со проектот не се опфаќа некоја поконкретна целна група, освен што се настојува на трибините да бидат опфатени оние кои поради својата неприпадност кон некоја од политичките партии не се во можност да го соопштат својот став кон конкретните појави во општеството.

Проектот предвидува организирање и реализација на четири јавни трибини и тоа во Скопје, Тетово, Гостивар и во Дебар. Досега се реализирани трибините во Скопје и во Тетово, а кон крајот на август ќе се одржат и трибините во Гостивар и во Дебар. На одржаните јавни трибини во Скопје и во Тетово како гости учествуваа д-р Бранислав Сарќаџа, д-р Тони Науновски, д-р Мируше Хоџа, д-р Горѓе Иванов, м-р Маја Мухиќ и Ермира Мехмети.

„ЦМРС води сметка при изборот на гостите тие да се докажани експерти за одредена проблематика и да не ги користат овие трибини за лична политичка промоција. И додека гостите - интелектуалци кои учествуваат на овие трибини мораат да задоволат некои услови, учеството на граѓаните е слободно без разлика на нивната припадност. Уште повеќе, се инсистира на можноста да учествуваат припадници на различни етнички, културни, религиозни и други групи“, објаснува проект-менаџерот на ЦМРС.

Факт е дека трибините се одлична можност да се слушне гласот на јавноста, а политичарите да го слушнат пулсот на оние кои гласале за нив. „Од веќе реализираните трибини во Скопје и во Тетово произлегува заклучокот дека граѓаните имаат потреба да расправаат за одредени теми во ваква организирана форма. Конечно, тоа е и аргумент дека надминувањето на предрасудите, негативната колективна митологија, етничката исклучивост, како и многуте негативни последици од интересничкиот конфликт е можно и преку организирање на вакви и слични проекти во кои самите граѓани од Македонија на автентичен начин го искажуваат своето мислење односно глас ЗА заедничка иднина во заедничка држава - Македонија.“, додава на крајот Мухиќ. (М. К.)

Впечатлива активност на здружението „Рубљов“

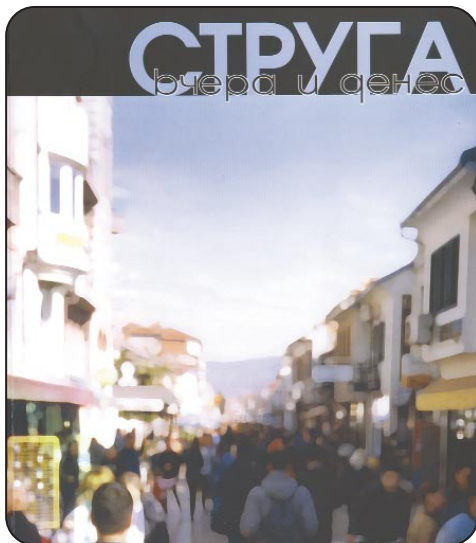
Во Струга секој си живее во свои замислени енклави

КАТЕРИНА БОГОВА

Здружението на граѓани „Рубљов“ од Струга левото на јавноста и ја понуди книгата „Струга, вчера и денес“, во која се публикувани материјали од реализирани средби и меѓусебни разговори, како своевиден обид за надминување на евидентните процеси на културна гетоизација на етноцентрична основа, меѓу граѓаните на градот крај Дрим. „Мултикултурна историја, „Мултиконфесионален дијалог, луѓе, споменици, приказни од Струга“ и „Нашите недоразбирања, нашата култура“ се темите поместени во изданието, подготвени од Ристо Танески, историчар, кустос советник во Народниот музеј во Струга, Зејнула Кура, историчар, Еди Кела, филолог и постдипломец по историја, Тодор Трајановски, проучувач на историјата на Власите, Никола Зороски и д-р Неби Дервиши. Може да се прочитаат и гласните размислувања и согледувања на останатите учесници во разговорите Екрем Кела, Стефан Санџаковски, Ромил Санџаковски, Венцислав Поњак, Гоко Чурковски, Никола Зороски, Витомир Долински, Петко Настоски и Илија Балоски и да се добие потребната слика за актуелната атмосфера во градот, препознатлив по културата, но последниве години и по дневно политичките конфронтации на етничка основа.

Во Струга, во текот на изминатите години страотно се промени структурата на населението, посебно со механички прилив. Токму на тие релации се движат нашите размислувања околу она што како проект го реализираме, со поддршка на ФИОМ и Про Хелветиа, што резултираше со серија дебати, ликовна изложба и објавување на публикација со трудови и со разговори. „Вели Димитрие Дурацоски, кој го приреди изданието што нуди широка слика за мултикултурната историја на градот, чии што сегашни жители, соочени со стварноста што катадневно ја создаваат во исто време уриваат едни, а создаваат други, поинакви услови на живеење.

Дебатите се совпаднаа со минатогодишните масовни излегувања и демонстрации на албанските средношколци. Се виде отпосле, дека беа инструментализирани. Се согласивме сите, без исклучок, дека политичките партии се најголеми виновници за сè што ни се случува. На разговорите учествуваа претставници од сите националности кои живеат во градот. Имаше во тие разговори и остри разидувања, но најважно беше дека се разговара. А, тоа во Струга ретко се случува. За жал, но така е, секој си живее во свои замислени енклави. Ова што се обидуваме да го направиме е обид да се скршат тие невидливи, но цврсти ѕидови со

Во книгата „Струга вчера и денес“ се публикуван и материјали од реализирани дебати

кои сме се опкружиле. Направивме и една изложба која одлично помина, тоа беше за прв пат, внимавајте за *ipv ipiv* во Струга да излагаат уметници од различни националности. А сме направиле стотици изложби, секој за себе, за „своите“. А живееме тука во ист град, со десетти и векови- просто човек да не поверува. Луѓето одлично ја примија изложбата, се дружеа, разговараа. Што се однесува до политичките кругови, некои посебни одеси проектот немаше, веројатно тоа не ги интересира, или пак не прочитале? Текстовите на албанските учесници предизвикаа некои контроверзи со нивните тези, но тоа се случи можеби и по моја вина, бидејќи тие текстовите ги доставија накнадно и за нив не се дебатирале. Но јас им советувам на оние што не се согласуваат со тие тези да ги демантираат во јавните гласила, таков е редот. Освен негативните реакции кои главно се однесуваа на одредени историски интерпретации, кои за жал сеуште не оптоваруваат, сите реакции без исклучок, главно беа позитивни, објаснува Дурацоски.

Здружението „Рубљов“ постои повеќе од десет години, во почетокот како неформална група луѓе која секојдневно се состанувала разговарајќи и отворајќи прашања за најразлични проблеми, најчесто за она што нив најмногу ги допирало, особено на

За прв пат заедно изложуваат уметници од различни националности

Некогаш...

У сега

микро просторот каде што живеат. Подоцна групата составена од сликари, писатели, лекари, филозофи, теолози, луѓе што размислуваат на свој начин, неоптоварени со дневен политички ангажман ја формираат издавачка куќа која го носи името „Рубљов“, издавајќи ја во 1995 година монографијата „Струга, град, вода, луѓе“.

Тој додава: „Со неа се обидовме да го доловиме духот на градот, оној Спиритус Лоци кој трае со векови и го детерминира животот на луѓето. Тоа беше нешто како Компендиум со кој сакавме да ги потсетиме, пред се градските власти на тоа каков бил градот во минатите стотина години, едно мало идилично место во кое се живеел можеби сиромашен но спокоен и по дух господски градски живот. Тоа беше потсетник дека нешто неповратно сме загубиле а градот ни станува туѓ и непрепознатлив. Нашите укажувања дека градот станува конгломерат на туѓи влијанија и бастард на западни монументални градби и источни ориентални базари беа залудни. Тие наши укажувања и настојувања се оние иницијални мигови за трансформирање на „Рубљов“ во регистрирано здружение на граѓани. Сметавме дека како невладинска организација ќе можеме да дејствуваме на соодветен начин, пред се на полето на културата и уметноста,

на зачувувањето на културното наследство и материјално и духовно, со приоритет на она што ни е најважно - нашиот град“.

Годинава „Рубљов“ ќе го реализира проектот „Откривање на другиот“, низ кој учесниците ќе се обидат низ еден креативен процес на ликовен план да ги објаснат или да ги доближат сите спротивставени или поинакви културолошки разлики меѓу „едните“ и „другите“, низ дружење и креативна работа. Ке учествуваат млади луѓе, главно средношколци од струшкото училищен центар, на кои ќе им биде овозможено еден извесен период да се дружат, да разговараат меѓусебно, да работат заедно, со надеж дека е можен заеднички живот, а не само соживот.

Запрашан дали е задоволен од позицијата и третманот на невладините организации во градот, Дурацоски изјавува: „За жал, засега не постои место за задоволство, посебно имајќи ја во предвид ситуацијата во Струга каде што постои еден неверојатен анимозитет меѓу одредени популации, но претпоставувам дека со упорна работа би можело нешто да се направи, барем минимално позитивно да се влијае. Колку што гледам, засега невладините сектор е немоќен пред страотно негативното влијание на политичките партии.

Водич за авторско право

Со одржувањето на трибината на почетокот на јули, под наслов „Авторско право, Како да го реализираме?“, невладината организација ОХО од Скопје го заокружи засега својот ангажман на проектот „Едукација за и промоција на авторското право“ започнат во 1999 година и реализиран низ неколку форми на делување во јавноста. Тргајќи од евидентното кршење на авторското право што како проблем е присутно во сите домени на креативното создавање, но и од неопходноста од запознавањето на граѓаните со новиот систем на односи, кои им обезбедуваат остварување на нивните, пред се основни човекови права, каде спаѓа и правото на слободно творештво и гарантирање на правата кои произлегуваат од него, ОХО во изминатиот четиригодишен период се обиде со одредени активности под раководство и со учество на еминентни стручни лица, да ја надолжни празнината меѓу интенциите на новото законодавство и прифаќањето од страна на граѓаните.

„Дојдовме до сознанија дека нивото на едуцираност за Законот за авторско право и сродни права, кај граѓаните во Македонија е

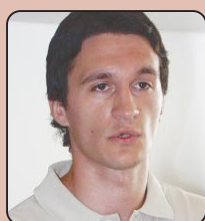

Пеце Талевски: Соработката со стручните лица се темелеше на личен контакт и врз основа на нивната лична желба

ОХО и демистификацијата на авторските права На многумина им одговара хаосот во кој се наоѓаме

многу ниско. Од контактите со авторите, од одржаните работилници за промоција на законот со студентите по право, новинарство, драмски уметност историја на уметност и археологија, се покажа дека постои интерес за запознавање со оваа материја, но и дека нивото на здобивените претходни сознанија е многу мало, иако тие се идните автори чие што творештво ќе треба да се заштити. Кај авторите постои доза на апатија дека во оваа фаза на развој во земјава ништо не може да се направи. Во текот на нашата работа добивме впечаток дека е многу тешко да се наметне свеста дека легалното работење, почитувањето на законите и правилата е добро. Државата е таа која мора во оваа сфера да делува во правен до им обезбеди на граѓаните етичин, легален пристап до творештвото од било која сфера, да ги стимулира авторите со заштита на нивните права и понатаму да создаваат, бидејќи тоа е од взаемна корист“, потенцира Милан Танчески, координатор на проектот кој заедно со Ана Георгиева соработуваат и во изготвувањето на „Водичот за авторско право“, чиј автор е Олга Никола Трајковска. Според Водичот, од истиот продуцент, е снимен образовно-анимациониот филм „Неговото Величество Авторот“.

„За да си ги заштитат авторските права во Македонија, авторите мора да похараат да настапуваат пред институциите меѓу кои е и судството, што ќе овозможи и судовите да стекнуваат своја пракса и во оваа сфера на делување“, беше една од препораките на спо-

Милан Танчески: Кај авторите постои доза на апатија дека во оваа фаза на развој во земјава ништо не може да се направи

мената трибина, изнесена од страна на судијката Лидија Димова од Основниот суд во Велес, каде без присуство на претставниците на Министерството за култура, заинтересираните претставници на здруженија како што е ЗАМП, на Правната македонска авторска агенција, Правниот факултет, МАНАКИ Филм, Советот за радиодифузија, редакцијата на „Утрински весник“, преку своите практични искуства од секојдневната практика го потврдија „хаосот во заштитата на авторското право како дел од општиот хаос“, но и потребата истиот да почне сериозно да се третира.

„Очекуваме продуцентите, менаџерите, државните институции да бидат повеќе заинтересирани за регулирање на состојбите со авторските права во земјава, но по се изгледа нив сегашната поставеност на работите им одговара. Министерството за култура се однесува незаинтересирано, индиферентно кон можноста да се вклучи во поинтезивна соработка со нас на ова поле, дури неговите претставници не пока-

жуваат интерес да дојдат на собири каде стручни лица разговараат за актуелните проблеми. Државата не покажува видлив интерес во оваа фаза на покренување на решавање на проблемот. Соработката со стручните лица со кои работевме, се темелеше на личен контакт, врз нивната лична желба и волја да се вклучат“ - потенцира Пеце Талевски, првиот човек во ОХО. Проектот покажал дека едукација е потребна на сите нивоа од ланецот на реализација заштитата на авторските и другите сродни права, како што се и судите и обвинителите на кои им е неопходна и кадровска и техничка екипираност за навремено решавање на судските постапки, а нагласена е и потребата од различно третирање на индивидуалните и колективните авторски права.

„Дојдовме во ситуација за нешто што е државен интерес, како што е регулирањето на авторските права, да бараме странски средства и донации. Проектот го финансира американската Амбасада, а сознанијата што ги добиваме, државата не покажува интерес да ги искористи. Ние можеме само да го иницираме проблемот, преку активностите да ја подигнеме свеста за неговото постоење, но во надминувањето, преку свои механизми мора да се вклучи државата, да ги имплементира во работата на своите институции“ вели Танчевски.

Деновиве ОХО на својата веб страница www.oho.org.mk ќе им понуди на граѓаните можност да се информираат за прашањата поврзани со авторските права, ќе им ги понуди досегашните согледувања на стручните лица и препораките за во иднина. (К. Б.)

Мокта е во народот
Зеднички проект на:

Центар за развој на медиуми и „Утрински весник“
Финансиски поддржан од:
Институт Отворено
Општество – Македонија
Излегува секој последен четврток во месецот

Уредуваат:
Роберто Беличанец,
Гордана Дувњак,
Билјана Бејкова
Графичко уредување
Игор Перчуклиевски
е-маил: infocentar@sonet.com.mk